

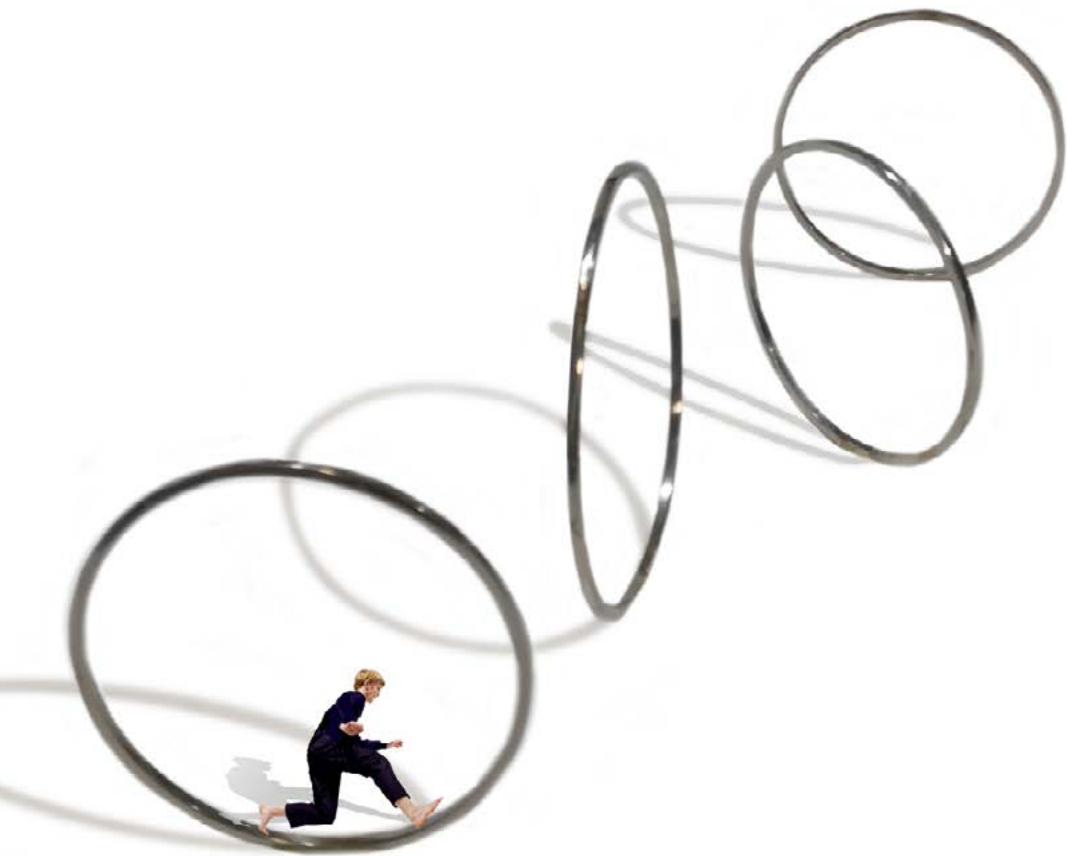
Lumoava Kangasala – ympäristö- ja taideohjelman

TOIMENPIDESUUNNITELMA 2023

20.12.2022

Kannessa: Ninni Luhtasaaren teos *Harhailevat ajatukset* valmistuu Lamminrahkan koulukeskukseen vuonna 2023. Kuvassa yksityiskohta työn alla olevasta keraamisesta teoksesta. Kuva: Miina Pohjolainen.

Ylhäällä: Pekka Jylhän teos *Peili* toteutuu Lamminrahkan torille vuonna 2023. Kuva: Pekka Jylhä.

SISÄLLYS

Vuosi 2022 – Mitä tapahtui?	3
Prosenttiperiaatekohteet	4
Kuhmalahden koulu	4
Lamminrahkan koulukeskus	5
Maisemalliset lumovoimakohteet	5
Lumovoimakohteet	6
Lamminrahkan tori	6
Itsenäiset hankkeet	7
Teoshankinta	7
Ruutanan monitoimitalon seinämaalaukset	7
Tapahtumat	7
Väliaikaiset teokset	9
Vuosi 2023 – Mitä on tulossa?	10
Käynnistyvät prosenttiperiaatehankkeet... ..	10
Ruutanan koulu	10
Pikkolan pienten lasten yksikkö	10
Maisemalliset lumovoimakohteet	11
Käynnistyvät lumovoimakohteet	12
Lamminrahkan lumovoimakohteet	12
Käynnistyvät itsenäiset hankkeet	13
Pysyvät teokset	13
Väliaikaiset teokset ja tapahtumat	13
Muut kohteet	13
Timanttikortteli	13
Teos Urkutehtaan kunniaksi	13
Valimon aukion teos	14
Lamminrahkan pohjoisosien taideohjelma	14
Keskustan opasteet	14
Vesi aiheena	14
Kokonaiskuva 2023	15
Kokonaiskuva 2023–2032	16
Taidehankkeet kartalla	17

Meidän taide – Julkisen taiteen toimintamallit Kangasalla	18
Lumoava Kangasala -ohjelma toimenpidesuunnitelman taustalla	18
Katse kilpailuihin – kuinka taiteilijat valitaan Kangasalla	19
Suora tilaus	19
Kutsukilpailu	19
Rinnakkainen luonnostilaus	19
Avoin taidekilpailu	19
Portfoliokuva	19
Mitä maksaa – teoksen hinnan muodostuminen ja rahoitusperiaatteet Kangasalla	20
Prosenttiperiaate	20
Lumovoimamaksut	20
Itsenäiset taidehankkeet	20
Sopimukset – kuinka yhteistyöstä sovitaan taiteilijoiden kanssa	21
Huolto ja elinkaari – kuinka teosten ilme säilyy julkisessa tilassa	22
Meidän taidetta – asukasosallisuus osana lumoavaa kangasalaa	23
Sanasto – opas julkisesta taiteesta puhumiseen	25

VUOSI 2022 – MITÄ TAPAHTUI?

Julkisen taiteen kohdalla matka ideasta valmiiseen teokseen kestää useimmiten useita vuosia, kun teoksen suunnittelu ja toteutus rytmitetään kohteen suunnittelun kanssa. Siitä huolimatta vuoden 2022 aikana Kangasalla moni julkisen taiteen hanke eteni suunnitellusti ja uusia hankkeita käynnistettiin.

Teosten toteutusta jo vuonna 2021 alkaneiden hankkeiden osalta jatkettiin, kun mm. Ninni Luhtasaaren Lamminrahkan koulukeskuksen teoksen toteutus sekä Matti Kalkamon Kuhlalahden koulutalon teoksen toteutus eteni. Kiristynyt maailmanpoliittinen tilanne on vaikuttanut rakentamiseen kallistuneina materiaalihintoina sekä toimitusaikojen pitenemisenä. Tilanne on heijastunut myös joiltakin osin julkiseen taiteeseen.

Pitkien teosprosessien lisäksi kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden itsenäisellä rahoituksella päästiin hankkimaan valmiita teoksia, käynnistämään Ruutanen monitoimitalon seinämaalausprojekti sekä toteuttamaan tapahtumia. Itsenäisellä rahoituksella pystytään hankkimaan taidetta ketterämmin ja toteuttamaan pienimuotoisempia projekteja, kun taas lumovoimamaksut sekä kaupungin omat prosenttitaidekohteet mahdollistavat laajempien teoksien toteutuksen.

Kangasalla julkisen taiteen käytäntöjä ja tavoitteita ohjaa vuonna 2020 laadittu *Lumoava*

Itsenäisellä rahoituksella pystytään hankkimaan taidetta ketterämmin ja toteuttamaan pienimuotoisempia projekteja, kun taas lumovoimamaksut sekä kaupungin omat prosenttitaidekohteet mahdollistavat laajempien teoksien toteutuksen.

Kangasala – ympäristö- ja taideohjelma. Ohjelman linjauksiin pohjaten Kangasalla suositetaan taiteilijavalinnoissa erilaisia julkisen taiteen kilpailumalleja avoimuuden ja monipuolisuuden lisäämiseksi. Lamminrahkan torin kilpailu ratkesi toukokuussa 2022, ja kilpailuun saatiin reilusti yli 40 ehdotusta. Syksyllä 2022 on valmisteltu mm. Timanttikorttelin avointa taidekilpailua sekä Ruutanen koulun portfoliohaun ja rinnakkaisen luonnostilauksen yhdistelmä-

kilpailua. Nämä tulevat ratkeamaan vuonna 2023.

Seuraavassa on avattu tarkemmin loppuvuonna 2022 käynnissä olevien hankkeiden tilannetta. Kangasalla julkisen taiteen rahoitukseen on kolme työkalua (prosenttiperiaate, lumovoimamaksut sekä kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden itsäinen rahoitus) ja hankkeet on jaoteltu tähän perustuen.

Taiteilija Ninni Luhtasaari sommittelee Lamminrahkan kouluun tulevan teoksensa *Harhailevat ajatukset* kaavan osia teoksen välikatselmuksessa marraskuussa 2022. Kuva: Miina Pohjolainen

PROSENTTIPERIAATEKOHTEET

Kuhmalahden koulu

Kuhmalahden koulun taiteesta järjestettiin porfoliokuva jo vuonna 2021. Koulu on pieni kyläkoulu, joka valmistuttuaan tarjoaa oppimistilat n. 35 oppilaalle. Tämän lisäksi nykyinen päiväkotijatkaa toimintaansa samalla tontilla. Nykyisen päiväkodin viereen rakennetaan siis uudisosa alakoululaisille, jonne uusi teos pääosin sijoittuu. Uudisrakennuksen suunnittelijana toimii Arkkitehtitoimisto Akkuna.

Portfoliohaun perusteella kohteen taiteilijaksi valittiin tamperelainen kuvanveistäjä Matti Kalkamo. Kalkamolla on monipuolisesti kokemusta kuvataiteen kentältä, ja hän on toteuttanut useita julkisen tilan teoksia erilaisiin sisä- ja ulkotiloihin. Kalkamo käyttää ennakkoluulottomasti erilaisia kuvanveiston tekniikoita ja materiaaleja perinteisestä pronssivalusta valoon.

Vuoden 2022 aikana Matti Kalkamo on saanut Kuhmalahden teoskokonaisuuden luonnokset valmiiksi ja teoksen osien valmistus on päässyt käyntiin.

Kalkamo toteuttaa kouluun moniosaisien harkkaparvea kuvaavan pienoispronssiveistokista koostuvan teoskokonaisuuden. Teoksen osat eli harkat levittäytyvät eri puolille rakennusta, mahdollisuuksien mukaan sisälle ja ulos. Teoksen on tarkoitus valmistua ja olla asennettuna vuoden 2023 kesällä. Teos rahoitetaan osittain Taiteen edistämiskeskukselta saadulla avustuksella.

Kuhmalahden koulu on pieni kyläkoulu ja koulun uudisosan on tarkoitus valmistua vuonna 2023. Kuva: Arkkitehtitoimisto Akkuna.

Matti Kalkamon luonnoksia Kuhmalahden koulun teokseen. Kuvat: Matti Kalkamo.

Lamminrahkan koulukeskus

Ninni Luhtasaari valikoitui Lamminrahkan koulukeskuksen taiteilijaksi portfoliohaun ja kutsukilpailun yhdistelmäkilpailussa jo keväällä 2021. Luhtasaaren teos on moniosainen keraamisista laattareliefeistä koostuva teoskokonaisuus *Harhailevat ajatukset*. Teoksen osia tulee eripuolille koulukeskuksen sisätiloja, yhteensä viiteen eri paikkaan, minkä lisäksi pieniä yksittäisiä keraamisia hahmoja levittäytyy ympäri koulua.

Taiteilija valmistaa teoksen osien laatat itse käsin. Luhtasaari on saanut teoksen kaikkien osien kaaviot valmiiksi ja työstää keraamisia laattoja, joista yli puolet on jo valmiina tämän ohjelman kirjoitushetkellä. Koulukeskuksen rakentaminen on myös käynnissä ja näillä näkymin teos kokonaisuudessaan päästään asentamaan paikoilleen alkukesällä 2023.

Maisemalliset lumovoimakohteet

Haltijamäen leikkipuisto

Leikkipuisto on valmis. Aikataulullisista syistä kohteen suunnitteluun ei saatu sovitettua lumovoimamaksuilla toteutettavaa erityistä maisemasuunnittelua.

Lamminrahkan liikuntapuiston eteläpäätty

Kohteen rakentaminen on käynnistynyt ja liikuntapuiston eteläpäättyyn on tulossa *Lumoava*

Ninni Luhtasaaren teos on keraamisista reliefeistä koostuva kokonaisuus. Kuvissa teoksen työvaiheita. Vasemmalla taiteilijan laatimia kaavioita ja koepalaa. Oikealla teoksen valmiina olevia osia taiteilijan työhuoneella. Kuvat: Miina Pohjolainen.

Lamminrahka -ohjelman mukaisesti luonnonkivet istuskeluun. Liikuntapuiston on tarkoitus valmistua kokonaisuudessaan kesällä 2023.

LUMOVOIMAKOHTEET

Lamminrahkan tori

Lamminrahkan torin avoin taidekilpailu ratkesi toukokuussa 2022. Kilpailuun saatiin 46 kilpailuohjelman ehdot täyttäneitä ehdotusta ja se järjestettiin Suomen Taiteilijaseuran sääntöjä noudattaen. Kilpailussa palkittiin kolme teos-ehdotusta ja jaettiin kunniamaininnat kahdelle ehdotukselle.

Kilpailun voitti kuvanveistäjä Riitta Huttunen ehdotuksellaan *Vesileikki*. Kuvanveistäjä Pekka Jylhä sijoittui toiseksi ehdotuksellaan *Peili* ja kolmanneksi sijoittui Jaakko Nikkola ehdotuksellaan *7x7*. Kunniamaininnat jaettiin Toua Heinosen ja Julia Kukkosen työryhmälle sekä kuvataiteilija Jarkko Rothille.

Maailmanpoliittinen tilanne vaikutti materiaalien kallistumisena torin teoksen toteutuksen käynnistymiseen. Tarkentavissa neuvotteluissa Riitta Huttusen voittajaehdotus osoittautui mahdottomaksi toteuttaa teokselle annetussa aikataulussa kallistuneiden materiaalikulusten sekä teoksen toteutukseen tarvittavan vaativan pronssivalutekniikan takia. Torin teos päätettiin tilata kisassa toiseksi sijoittuneelta Pekka Jylhältä.

Jylhän teos *Peili* koostuu neljästä metallisesta ja peilipinnalle kiillotetusta renkaasta. Teoksen toteuttaminen on aloitettu ja teoksen on määrä olla valmiina kesällä 2023 yhtä aikaa torin kokonaisuuden kanssa. Teos on hienostunut ja elegantti kokonaisuus, joka mahdollistaa myös toiminnallisuuden.

Lamminrahkan torin teoksen toteuttaa kuvanveistäjä Pekka Jylhä ja se nähdään valmiina kesällä 2023.

ITSENÄISET HANKKEET

Kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden määrärahoilla voidaan vuosittain toteuttaa pienempiä pysyviä julkisen taiteen teoksia kuten osaa suoraan hankintoina teoksia taiteilijoilta sekä tuottaa väliaikaisia teoksia ja tapahtumia. Seuraavassa on kuvattu yhteenveto näistä vuoden 2022 osalta.

Teoshankinta

Vuonna 2022 Kimmo Pyykkö -museon kesänäyttelystä ostettiin Maria Stereon mosaiikki-teos *Tuuliset kedot*.

Ruutanan monitoimitalon seinämaalaukset

Vuonna 2021 avattuun Ruutanan monitoimitaloon käynnistettiin seinämalaushanke vuonna 2022. Seinämaalauksen toteuttaa kuvataiteilija Aino Louhi. Teos tulee monitoimitalon päiväkodin portaikon seinäpintoihin ja taiteilijan idealuonnos valmistuu joulukuussa 2022. Maalaus on tarkoitus toteuttaa kohteeseen heinäkuussa 2023.

Tapahtumat

Tapahtumien osalta määrärahoja käytettiin mm. Kangasalan Taiteiden yö -tapahtumaan sekä Kauhujen Kangasala -tapahtuman työpajoihin. Taiteiden yön ohjelmistossa oli monipuolisesti erilaisia työpajoja, esityksiä, musiikkia ja näyttelyitä. Itsenäisten hankkeiden määrärahoja kohdistettiin erityisesti kirkossa järjestettyyn konserttiin. Tapahtuma järjestettiin 23.9.2022. Taiteiden yössä eri-ikäisille suunnatuissa työpajoissa päästiin mm. neulomaan, toteuttamaan yön eläimiä pressprint-

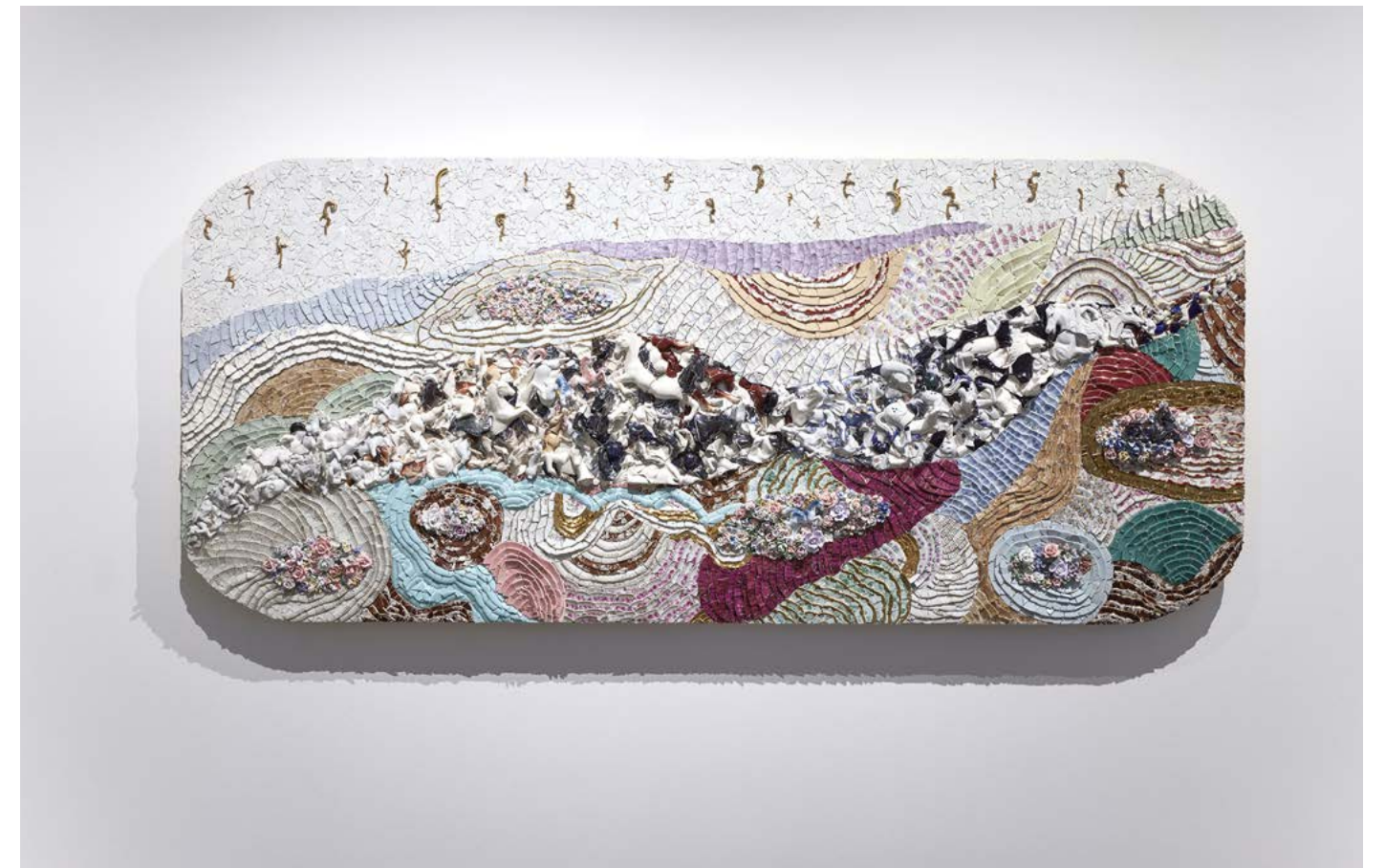
grafiikalla sekä maalaamaan katutaidetta asfalttiin. Musiikkielämyksiä tarjosi Kangasalan kirkossa Seeli Toivion ja Risto-Matti Marinin sello- ja pianokonsertti ja kirjastossa kuultiin Kangasalan mieslaulajien serenadeja, Pirkanmaan musiikkiopiston oppilaskonsertti sekä Molièren 400-vuotisjuhlavuoden kunniaksi Les Plaisirs baroques de Kissanmaa – barokkikokoonpano. Lisäksi nähtiin mm. nukketeatteria ja Kuohenmaan kyläteatterissa Lemmenkoulu-näytelmä.

Kauhujen Kangasala -tapahtuma järjestettiin 28.10. ulkojuhlanäytelystyössä Sirkusrakkauspumpum-lastenkulttuuriyhdistyksen kanssa. Tapahtumassa kävijät saivat osallistua kauhupihojen rakentamiseen, ja kauhupihoja syntyikin eripuolille Kangasalaa yli 30. Pihat olivat esillä 24.10.–6.11.2022.

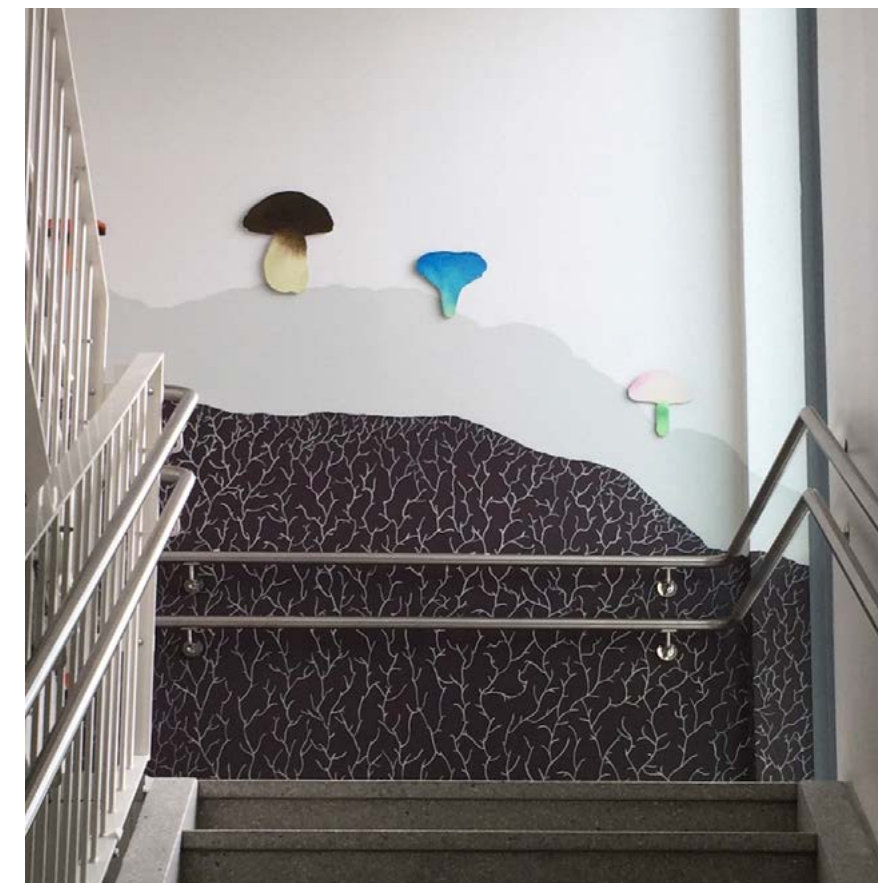

Itsenäisinä hankkeina käynnistettiin vuonna 2022 mm. Ruutanan monitoimitalon seinämaalaukset ja toteutettiin erilaisia tapahtumia ja työpajoja.

Seuraavalla sivulla on kuvia Taiteiden yöstä ja Kauhujen Kangasala -tapahtuman näyttävästä valaistuksesta.

Ylhäällä Maria Stereon *Tuuliset kedot*, 2022. Kuva: Soila Kaipainen

Aino Louhi toteuttaa Ruutanan monitoimitalon seinämaalauksen ja hanke jatkuu vuodelle 2023. Teos on määrä toteuttaa paikan päälle Ruutanan monitoimitalon päiväkodin portaikkoon.

Taiteilijan Kinnarin kouluun Järvenpäähän toteuttama teos koostuu neljästä seinämaalauksesta *Terveisiä puutarhan reunalta*, *Hiljainen aalto*, *Hämärä heimo* sekä *Suuret saappaat* (2019). Kuva: Aino Louhi.

***Itsenäisten hankkeiden määrärahoja
kohdistettiin erityisesti kirkossa
järjestettyyn konserttiin.***

Ylhäällä vasemmalla: Taiteiden yössä kaikenikäiset pääsivät ompelemaan ja askartelemaan. Oikealla: Taiteiden yönä kirkossa kuultiin Seeli Toivion ja Risto-Matti Marinin sello- ja pianokonsertti. Alhaalla vasemmalla: Kauhujen Kangasalan valaistusta. Kuvat: Anna Toiva.

Väliaikaiset teokset

Lepokodin valaistus

Kangasalan Lepokoti valaistiin näyttävien valotehosteiden avulla 29.10.2022. Valopolulla oli myös äänitehosteita luomassa tunnelmaa. Lepokodin koko ohjelmassa oli valopolun lisäksi kasvimaalausta, kasvien tunnistusta, sanaleikkejä, piirustus- ja taidenäyttely sekä selfie-kuvausta. Aikuisille järjestettiin tasatunnein kummituskierros.

Kangasalan lepokodin tapahtuma rahoitettiin Kangasalan kulttuuri- ja vapaa-aikatoimialan määrärahoista.

Kuva: Anna Tolva

Lumoava Kangasala-työryhmä vuonna 2022

Monialainen Lumoava Kangasala -työryhmä seuraa kaikkia julkisen tilan taidehankkeita sekä maisemallisia lumovoimahankkeita Kangasalla. Työryhmä kokoontui vuonna 2022 kuusi kertaa.

Työryhmään kuuluvat:

- Marke Vornanen, vapaa-aika palveluiden johtaja, työryhmän puheenjohtaja
- Merja Saarilahti, rakennuspäällikkö
- Sanna Karppinen, projektipäällikkö, Lamminrahka
- Soila Kaipainen, Kimmo Pyykkö -taidemuseon intendentti
- Anna Toiva, kulttuurikoordinaattori
- Isabella Rossi, tapahtumakoordinaattori (syksyyn -22 asti)
- Jasmin Pajari, tapahtumakoordinaattori (marraskuusta -22 alkaen)

Lisäksi ryhmän kokouksiin osallistui asiantuntijan roolissa:

- Janne Kauppinen, amanuenssi, Tampereen taidemuseo
- Juuso Heinisuo, kehitysjohtaja
- Laura Pekkala, matkailu- ja markkinointipäällikkö

Työryhmän työskentelyä avusti vuonna 2022 taidekonsulttina Public Art Agency Finland.

VUOSI 2023 – MITÄ ON TULOSSA?

KÄYNNISTYVÄT PROSENTTIPERIAATE-HANKKEET

Ruutanan koulu

Ruutanaan rakennetaan uusi koulurakennus alakoululaisille vanhan kivikoulun tilalle. Uuteen rakennukseen tulee tilat n. 390 oppilaalle. Tontilla säilyvät vuonna 1925 rakennettu puukoulu sekä ns. Koivurinne, josta varhaiskasvatus on siirtynyt Ruutanan monitoimitaloon. Myös piha-alueet uudistetaan. Kohteen suunnittelijoina toimivat Arkkitehdit von Boehm ja Renell

Oy. Koulun on tarkoitus valmistua vuoden 2024 loppuun mennessä.

Koulun taiteilijavalinta on päätetty toteuttaa portfoliohaun ja rinnakkaisen luonnostilauksen yhdistelmänä. Portfolioiden perusteella muutama taiteilija kutsutaan laatimaan teosluonnos kohteeseen. Rinnakkainen luonnostilaus mahdollistaa vuoropuhelun suunnittelijoiden ja taiteilijan välillä, jolloin taideteoksen yhteensovittamista muuhun tilasuunnitteluun saadaan käytyä läpi jo luonnosvaiheessa.

Mahdollisia taiteen paikkoja on hakuvaiheessa koulun pihalla sekä sisätiloissa paljon. Tämän vuoksi yhdistelmähaun valmisteluvaiheessa on kohteen suunnittelijoiden kanssa päätetty rajoittaa taiteilijoiden ideointia portfoliohakuvaiheessa mahdollisimman vähän, antaen taiteilijoille mahdollisuuden kertoa, mikä kaikki olisikaan mahdollista. Hanke on käynnistetty vuoden 2022 marraskuussa portfoliohaun valmistelulla. Portfoliohaun pohjalta tullaan valitsemaan 3–5 taiteilijaa luonnostelevaan kohteeseen mahdollisia teoksia kevään 2023 aikana. Toteutettava teos on tarkoitus valita näistä, varta vasten Ruutanan kouluun luonnostelluista teoksista.

Pikkolan pienten lasten yksikkö

Kohteen suunnittelu on viivästynyt alkuperäisestä aikataulusta suunnittelumuutosten takia. Nyt suunnitelmana on yhdistää olemassa oleva Omenatarhan päiväkotit sekä uudisrakennus, jolloin tiloihin mahtuisi yhteensä henkilökuntaa ja lapsia n. 570. Kohteen suunnittelijaksi on valittu vuonna 2022 arkkitehtitoimisto Art Michael. Tavoitteena on, että lapset pääsevät aloittamaan uudessa rakennuksessa vuoden 2025 syksyllä.

Ruutanan koulu uudistuu uutta ja vanhaa yhdistäen. Koulun etsitään taidetta portfoliohaun ja rinnakkaisen luonnostilauksen yhdistelmä haulla. Havainnekuva: Arkkitehdit von Boehm ja Renell Oy.

Kohteen taiteilijavalinta on päätetty jo aiemmin toteuttaa portfoliohaun ja kutsukilpailun yhdistelmänä. Taidekilpailun järjestämiseen on saatu Taiteen edistämiskeskuksen avustus, jonka käytölle on saatu jatkoaikaa hankkeen viivästytyä. Portfoliohaku ja kutsukilpailu on tarkoitus järjestää keväällä ja kesällä 2023. Kilpailun valmistelun on tarkoitus alkaa heti alkuvuodesta 2023 suunnittelijatapaamisella.

Vuonna 2023 Kangasalla järjestetään useita julkisen taiteen kilpailuita ja hakuja, joiden kautta taidetta etsitään etenkin koulu- ja varhaiskasvatuskohteisiin.

Maisemalliset lumovoimakohteet

Lemetyn hulevesialue

Hulevesialtaan suunnitelma on valmistunut. Rakennushanke on kuitenkin viivästynyt markkina-oikeuteen tehdyn valituksen takia. Kohteen rakentaminen etenee tämänhetkisen tiedon mukaan vuoden 2023 aikana. Kohteessa pyritään toteuttamaan tavallista laadukkaampaa maisema-arkkitehtuuria hulevesiallasta maisemallisena aiheena hyödyntäen.

Ilkontien peruskorjaus

Vuoden 2022 aikana on käyty läpi mahdollisuuksia Ilkontien kulttuuriarvojen esiin tuomiseen osana peruskorjausta. Tie oli yksi Suomen keskiaikaisista pääteistä, jota pitkin pääsi idässä Hämeenlinnan seuduille ja sieltä edelleen Viipuriin ja lännessä Pohjanmaalle, Satakuntaan tai Turkuun. Tie ei ole varsinaisesti museotie vaan vanhan historiallisen maantieverkon osa, joilla tehtäviä toimenpiteitä Pirkanmaan maakuntamuseo valvoo. Vuonna 2023 jatketaan tien kulttuurihistoriallisten arvojen selvittämistä ja edistetään niiden esiin tuomista peruskorjauksen puitteissa.

Maisemallisen lumovoiman konseptin tarkennus

Kangasalan maisemallisen lumovoiman konsepti on valtakunnallisesti uniikki. Tämä tarkoittaa, ettei sen toteutukseen ole valmiita toimintamalleja, joita kaupunki voisi omaksua. Vuoden 2023 tammikuussa paneudutaan poikkihallinnollisesti sen selvittämiseen, kuinka ketterimmin on mahdollista kytkeä laadukkaampaa maisemasuunnittelua osaksi normaaleja suunnitteluprosesseja, ja kuinka nämä erityiskohteet olisi luontevinta valita. Työn tuloksia kuvataan vuoden 2024 toimenpidesuunnitelmassa.

Kuva: Kangasalan kaupunki, Risto Ylitie

Kangasalan vahvuus on upeat järvi- ja harjumaisemat. Maisemallista lumovoimaa edistetään myös rakennushankkeissa ja rakennetun ympäristön laadukkaassa suunnittelussa.

KÄYNNISTYVÄT LUMOVOIMAKOhteet

Lamminrahkan lumovoimakohteet

Lamminrahkassa taidehankkeita käynnistetään rakentamisen aikataulujen mukaan sekä lumovoimamaksujen kertyessä Lumoava Lamminrahka -ohjelmassa esitettyihin kohteisiin. Vuonna 2023 päästään todennäköisesti eteenpäin pysäköintilaitoksen teoksen kanssa ja pienempänä projektina toteuttamaan ainakin Lamminrahkan ilmeen mukainen pressulook, jossa hyödynnetään Esa-Pekka Niemen kuvituksia.

Lisäksi tullaan toteuttamaan alueen taiteilijoita esittelevät haastatteluvideot, sekä riippuen lumovoimamaksujen kertymisestä valmistelemaan alueellisen taideohjelman mukaiset lahopuuaidat, alikulkujen teosparin hankintaa sekä Metsänportti -teoksen hankintaa.

Metsänportti-teoksen on tarkoitus jäsentää metsäalueiden ja rakennetun ympäristön rajapintaa vilkkaiden ulkoilureittien varrella. Teokselle on Lumoava Lamminrahka -ohjelmassa alustavasti tutkittu kahta vaihtoehtoista sijaintia. Mikäli lumovoimamaksuja kertyy riittävästi vuoden 2023 aikana valmistellaan hanketta tarkentavalla paikkatarkastelulla sekä taiteilijavalintatavan valmistelulla.

KÄYNNISTYVÄT ITSENÄISET HANKKEET

Pysyvät teokset

Ruutanan monitoimitalon seinämaalaushanke jatkuu vuodelle 2023.

Lisäksi itsenäisten hankkeiden pysyville teoksille tarkoitettuja määrärahoja käytetään vuonna 2023 myös muihin hankkeisiin, jotka määritellään tarkemmin vuoden 2023 alkupuolella. Mahdollisia kohteita ovat mm. keskustan alikulkutunnelit tai Urkutehtaan juhlavuoteen liittyvät hankkeet.

Väliaikaiset teokset ja tapahtumat

Vuonna 2023 väliaikaisena teoksena tullaan toteuttamaan yhteisöllinen ryjy-teos, jonka valmistamiseen kangasalalaiset pääsevät osallistumaan. Teosta on tarkoitus valmistaa eri puolilla Kangasalaa ja valmis teos sijoitetaan esille julkiseen tilaan.

Lisäksi on tarkoitus toteuttaa taidevalaistus urkutehtaan juhlavuoden kunniaksi.

MUUT KOHTEET

Timanttikortteli

Timanttikortteli on Kangasalan keskustaan uimakeskukseen ja torin väliin rakentuva asuinta ja palveluita yhdistävä korttelikokonaisuus. Timanttikorttelin on tavoitteena valmistua vuonna 2025. Rakennushanke on kaupungin tytäryhtiön Kiinteistösaakeyhtiö Kangasalan Timantin hallinnoima.

Kortteli on keskeinen kehityskohde Kangasalan keskustassa ja sen valmistuminen jäsentää koko keskustan aluetta uudestaan. Timanttikortteliin hankitaan julkista taidetta ja taiteilijavalinnassa käytetään avointa taidekilpailua Lumoava Kangasala-työryhmän suosituksen mukaisesti. Kilpailu avautuu vuoden 2023 alussa ja se toteutetaan Suomen Taiteilijaseuran avoimen kilpailun sääntöjä noudattaen.

Teos Urkutehtaan kunniaksi

Kangasalan urkutehdas toimi vuosina 1843–1983 nykyisin vanhana urkutehtaana tunnetussa rakennuksessa, urkurakentamon toiminta jatkui kuitenkin vielä vuoteen 1996 Kangasalla. Nykyisin tehdasrakennuksessa on yksityisasuntoja. Urkutehdas oli aikanaan Suomen ensimmäinen urkutehdas ja merkittävä työnantaja Kangasalla. Siellä on valmistettu yli tuhannet urut, ja suuri osa suomalaisten kirkkojen uruista onkin tehtaan tuotantoa. Lisäksi tehtaalla on valmistettu Suomen kouluihin urkuharmoneja yli 8000.

Tehtaan tulevan 180-vuotisjuhluvuoden kunniaksi vuonna 2023 on tarkoitus käynnistää pysyvän taideteoksen hankinta taidekilpailun avulla. Teoksen rahoitukseen käytetään mm. kaupungin saamaa perintölahjoitusta.

Havainnekuva Timanttikorttelista. Kuva: Arkkitehdit LSV.

Kangasalan urkutehdas. Kuva: Kangasalan kaupunki

Valimon aukion teos

Kuvataiteilija Maria Stereo on laatinut aukiolle idealuonnoksen, jossa hyödynnetään paikalta ylijääneitä vanhoja betonipalkkeja. Aikataulujen yhteensovittamiset ovat hankaloittaneet hankkeen aloitusta, sillä aukion viereisten kiinteistöjen rakentaminen vaikuttaa aukion viimeistelytyöihin sekä sitä kautta teoksen toteutukseen. Vuonna 2023 seurataan aukion rakentamisen tilannetta ja Stereon teoksen tarkempi suunnittelu käynnistetään tarvittaessa.

Lamminrahkan pohjoisosien taideohjelma

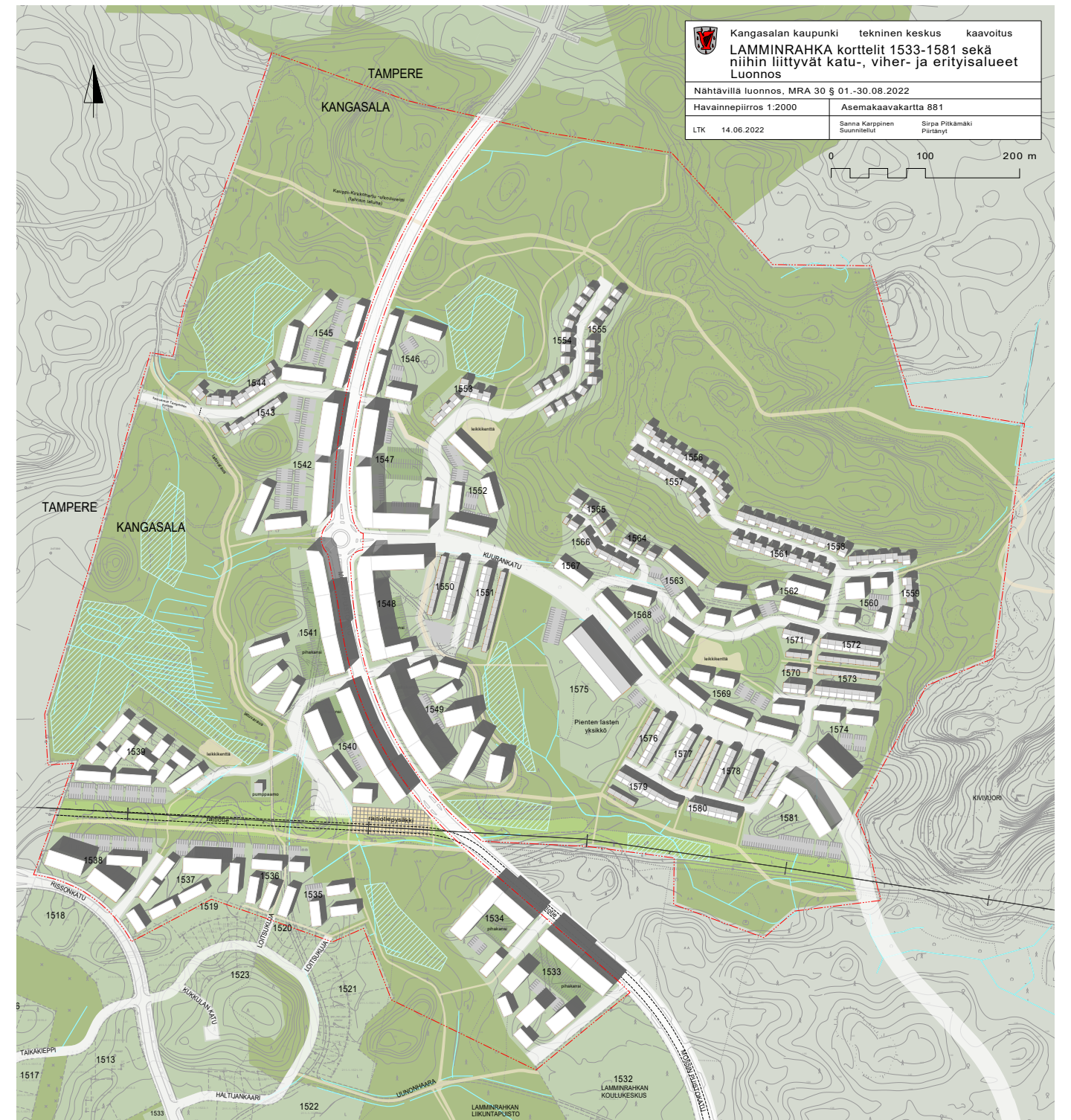
Lamminrahkan pohjoisten osien kaavoitustyö etenee ja alueen kaavaluonnos oli nähtävillä elokuussa 2022. Lamminrahkan pohjoisosan asemakaavan alueelle on tarkoitus laatia oma alueellinen taideohjelma vuonna 2023. Ohjelman laatimiseen on mahdollista hakea "Prosentti rakennuskustannuksista taiteeseen" -avustusta Taiteen edistämiskeskukselta. Avustuksen hakuaika on yleensä helmi-maaliskuussa.

Keskustan opasteet

Kangasalan kasvaessa keskustan alue ja koko kaupunki kehittyvät tulevina vuosina merkittävästi. Kangasalla on paljon mielenkiintoisia ja ainutlaatuisia nähtävyyksiä ja vierailukohteita, joiden luokse löytämistä voitaisiin helpottaa kehittämällä opasteita. Vuonna 2023 opasteiden kehittämistä tutkitaan etenkin keskustan alueella ja sieltä erilaisiin kohteisiin.

Vesi aiheena

Vedenläheisyys ja järvimaisemat ovat Kangasalla erityisiä. Myös veden roolin sekä vesialueiden korostamisesta julkisen tilan taiteen avulla on keskusteltu. Keskustelua tästä tullaan jatkamaan, sekä tutkimaan, mitä kautta aihetta voitaisiin parhaiten tuoda taiteen keinoin esiin.

Havainnekuva kaavaluonnoksesta Lamminrahkan pohjoisosista, Kangasalan kaupunki

Vasemmalla: Magnus von Wright on kuvannut luonnosvihkoonsa näkymän Kirkkoharjulta. Kangasalan keskusta on muuttunut huomattavasti liki kahdessa sadassa vuodessa ja tulee tulevaisuudessa kehittymään edelleen. Magnus von Wright: Kangasala Kirkkoharjulta, 1861.

KOKONAISKUVA 2023

	Rahoitus		Aikataulu vuosineljänneksen tarkkuudella			
	rahoitustapa	€	1/2023	2/2023	3/2023	4/2023
KÄYNNISSÄ OLEVAT HANKKEET 2023						
PROSENTTIPERIAATEKOHTEET						
Lamminrahkan yhtenäiskoulu (Ninni Luhtasaari)	%-periaate	100 000	teoksen viimeistely	teos valmis 6-7/23		
Kuhmalahden koulutalo (Matti Kalkamo)	% + apuraha	45 000	teoksen toteutus	teos valmis 6/23		
LUMOVOIMAKOHTEET						
Lamminrahkan torin taideteos (Pekka Jylhä)	lumovoima	105000	teoksen toteutus	teos valmis 5/23		
ITSENÄISET HANKKEET						
Ruutanan monitoimitalo / seinämaalaukset (Aino Louhi)	itsenäinen hanke	14 500	toteutus, teos valmis 7/23			
KÄYNNISTYVÄT HANKKEET 2023						
PROSENTTIPERIAATEKOHTEET						
Pikkolan pienten lasten yksikkö	% + apuraha	110 000	kilpailun valmistelu	portfoliohaku ja kutsukilpailu	taiteilijavalinta 11/23	
Ruutanan koulu	%-periaate	150 000	kilpailuvaihe	taiteilijavalinta 6/23	toteutusvaihe --> valmis 2024 loppuvuonna	
LUMOVOIMAKOHTEET*						
Lamminrahkan pysäköintilaitos	lumovoima	40 000**		suunnittelu / taiteilijavalinta	luonnosvaihe	
Lamminrahkan alikulkujen teospari	lumovoima	40 000			valmistelu	taiteilijavalinta
Metsän portti -teos	lumovoima	70 000			valmistelu / sijaintipaikan valinta	
Lamminrahka pressulook	lumovoima	6000		suunnittelu	toteutus	
Lahopuuaidat	lumovoima	***		suunnittelu	toteutus	
ITSENÄISET HANKKEET						
Pysyvät teokset	itsenäinen hanke	***	määrärahojen kohdennus päätetään alkuvuonna 2023			
Väliaikaiset teokset ja tapahtumat (ryijy-teos, Urkutehtaan juhla-ilta yms.)	itsenäinen hanke	***	tapahtumia ja väliaikaisia teoksia voidaan toteuttaa pitkin vuotta			
MUUT HANKKEET						
Timanttikortteli	muu hanke	150 000	kilpailu auki, taiteilijavalinta 6/23		toteutus - teos valmis alkuvuonna 25	
Valimonaukio	muu hanke	***	teoksen tarkempi suunnittelu ja toteutus tarkentuu viereisten kortteleiden rakentamisen aikataulujen tarkentuessa			
Teos urkutehtaan kunniaksi	muu hanke	***		valmistelu		kipailu avataan 10/23
Lamminrahkan pohjoisosien taideohjelma	muu hanke + apuraha	18 000	toteutus			

*lumovoimakohteiden käynnistäminen riippuu kertyvistä lumovoimamaksuista

** summa sisältää vain taiteilijapalkkion, sillä teos integroituu osaksi rakennusta

*** budjetti tarkentuu vuoden 2023 aikana

KOKONAISKUVA 2023–2032

	Rahoitus		Aikataulu vuosineljänneksen tarkkuudella				Aikataulu vuoden tarkkuudella				5-vuotissuunnitelma
	rahoitustapa	€	1/2023	2/2023	3/2023	4/2023	2024	2025	2026	2027	2028–2032
PROSENTTIPERIAATEKOHTEET											
Lamminrahkan yhtenäiskoulu (Ninni Luhtasaari)	%-periaate	100 000	taiteilija viimeistelee teosta	teos valmis 5–6/23							
Kuhmalahden koulutalo (Matti Kalkamo)	% + apuraha	45 000	teoksen toteutus	teos valmis 6/23							
Pikkolan pienten lasten yksikkö	% + apuraha	110 000	kilpailun valmistelu	portfoliohaku ja kutsukilpailu	taiteilijavalinta 11/23	teoksen toteutus	teos valmis syksy 2025				
Ruutanan koulu	%-periaate	150 000	portfoliohaku päättyy	rinnakkainen luonnostilaus käynnissä	valittu taiteilija aloittaa	toteutusvaihe	teos valmis loppuvuonna 2024				
Lamminrahkan ratikkapysäkin teos	%-periaate	100 000						kilpailutus		toteutus	
LUMOVOIMAKOHTEET											
Lamminrahkan torin taideteos (Pekka Jylhä)	lumovoima	105 000	teoksen toteutus	teos valmis 5/23							
Lamminrahkan pysäköintilaitos*	lumovoima	40 000**		suunnittelu / taiteilijavalinta	luonnosvaihe	toteutus ja teos valmis					
Lamminrahkan alikulkujen teospari*	lumovoima	40 000			valmistelu	taiteilijavalinta	teoksen toteutus				
Metsänportti-teos*	lumovoima	70 000			valmistelu / sijaintipaikan valinta	taiteilijavalinta	teoksen toteutus				
Lamminrahka pressulook	lumovoima	6000	suunnittelu	toteutus							
Lahopuuaidat*	lumovoima	***	suunnittelu	toteutus							
Lamminrahkan yleisön pyynnöstä - teos	lumovoima + apuraha	125 000							kilpailutus	toteutus	
ITSENÄISET HANKKEET											
Ruutanan monitoimitalo / seinämaalaukset (Aino Louhi)	itsenäinen hanke	14 500	toteutus, teos valmis 7/23								
MUUT HANKKEET											
Timanttikortteli	muu hanke	150 000	kilpailu auki, taiteilijavalinta 6/23	tarkentava suunnittelu ja toteutus	toteutus	teos valmis alkuvuonna 2025					
Valimonaukio	muu hanke	***	teoksen tarkempi suunnittelu ja toteutus tarkentuvat viereisten kortteleiden rakentamisen aikataulujen tarkentuessa								
Teos urkutehtaan kunniaksi	muu hanke	***		valmistelu	kilpailu avataan 10/23	suunnittelu ja toteutus					

*lumovoimakohteiden käynnistäminen riippuu kertyvistä lumovoimamaksuista

** summa sisältää vain taiteilijapalkkion, sillä teos integroituu osaksi rakennusta

*** budjetti tarkentuu vuoden 2023 aikana suunnittelun edetessä

TAIDEHANKKEET KARTALLA

Prosenttiperiaatekohteet / julkinen taide

- Lamminrahkan koulukeskus
- Kuhmalahden koulu
- Pikkolan pienten lasten yksikkö
- Ruutanan koulu

Prosenttiperiaatekohteet / maisemallinen lumovoima

- Ilkontie
- Lemetyn hulevesialue

Itsenäiset hankkeet

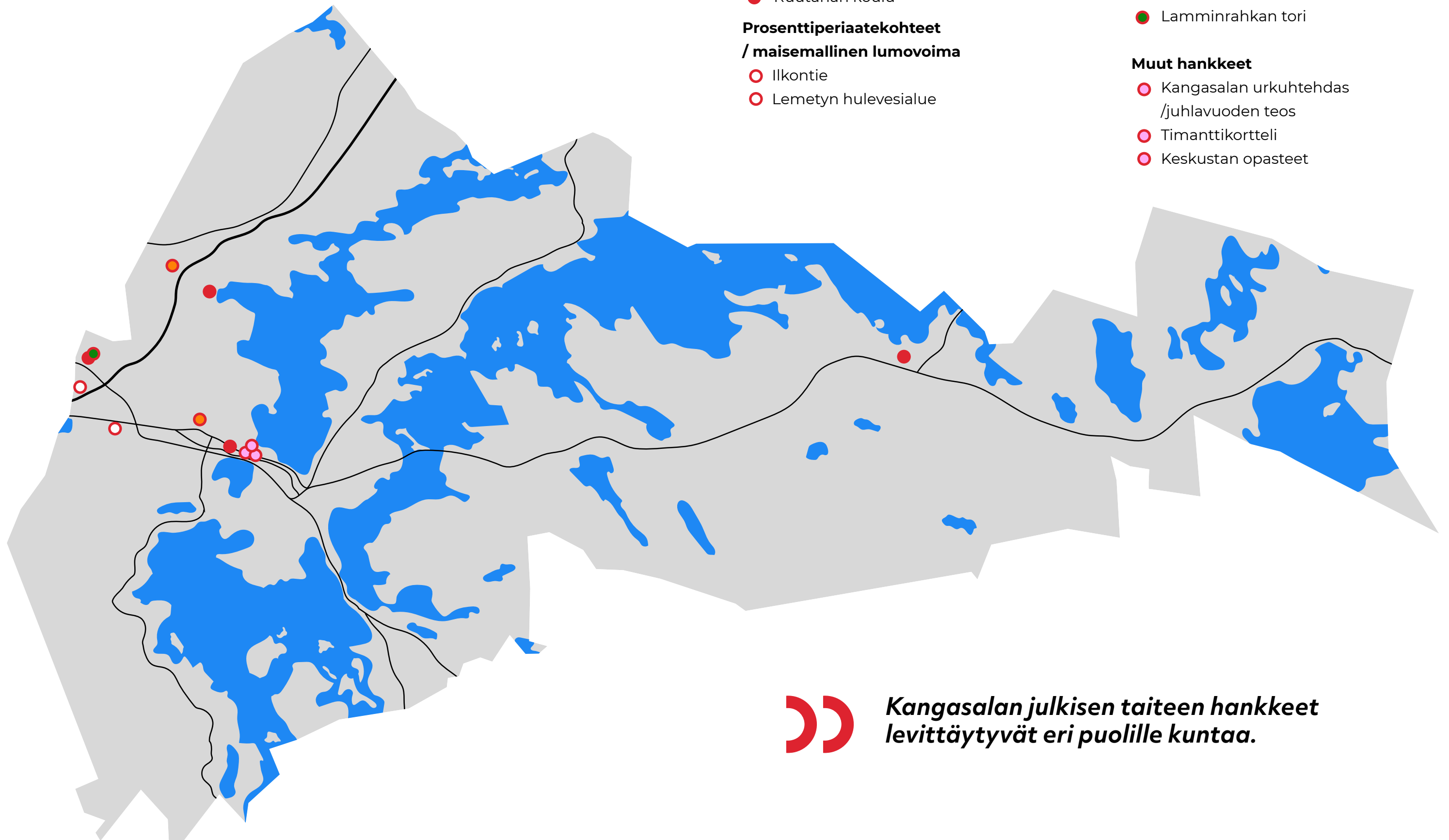
- Valimon aukio
- Ruutanan monitoimitalo

Lumovoimakohteet

- Lamminrahkan tori

Muut hankkeet

- Kangasalan urkuhtehtas /juhluvuoden teos
- Timanttikortteli
- Keskustan opasteet

Kangasalan julkisen taiteen hankkeet levittäytyvät eri puolille kuntaa.

MEIDÄN TAIDE – JULKISEN TAITEEN TOIMINTAMALLIT KANGASALLA

Vuosittaisen toimenpidesuunnitelman pysyväksi liitteeksi tarkoitettu julkisen taiteen infopaketti, on laadittu vuoden 2021 toimenpidesuunnitelman pohjalta. Tässä osuudessa luodaan katsaus perustoimintamalleihin, jotka koskevat kaikkia julkisen taiteen hankkeita. Näin sovitut toimintamallit pysyvät mukana materiaalissa, ja löytyvät helposti toimenpidesuunnitelman yhteydestä. Infopaketti taustoitaa ja vahvistaa toimenpidesuunnitelman muodostamaa ajankohtaiskatsausta.

LUMOAVA KANGASALA -OHJELMA TOIMENPIDESUUNNITELMAN TAUSTALLA

Vuonna 2020 julkaistiin monialaisena yhteistyönä laadittu Kangasalan kaupungin ympäristö- ja taideohjelma **Lumoava Kangasala**. Tämä asukkaita osallistamalla ja kuulemalla toteutettu ohjelma ohjaa kaupungin ympäristön kehittämistä sekä taidehankintoja julkiseen tilaan. Lumoava Kangasala -ohjelmassa asetetut päämäärät ja toimintamallit ovat siis pohjana toimenpidesuunnitelmissa esitetyille, ajankohtaisille taidehankkeille ja maisemallisen lumovoiman kohteille.

Ohjelman keskeisenä tavoitteena on edistää viihtyisän elinympäristön toteuttamista ja kaupunkiympäristön lumovoimaisuutta sekä jäsen-

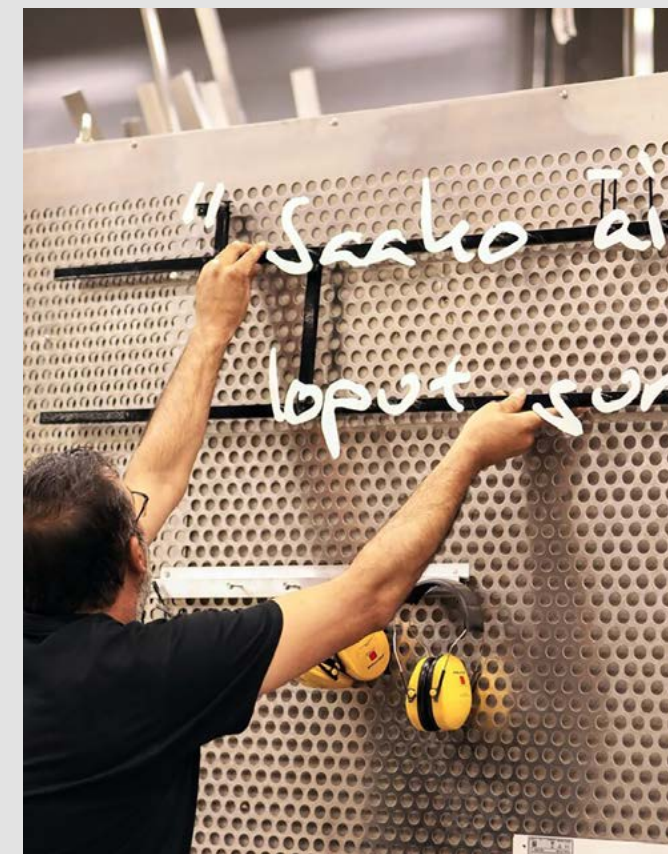
nellä julkisen taiteen roolia sekä hankintamalleja Kangasalla. Ohjelma syventyy erityisesti kolmeen eri osa-alueeseen, joista lumovoima Kangasalla syntyy: pysyvään julkiseen tai-teen, unelmien viherympäristöön sekä väliaikais- ja tapahtumaluonteiseen toimintaan.

Ohjelmassa keskeistä on ajatus siitä, että laadukkaat ja elämyksiä tuottavat arkiympäristöt edistävät asumismukavuutta ja asukkaiden hyvinvointia. Taide osana kaupunkirakenteita, tapahtumia ja julkista tilaa on osaltaan rakentamassa juuri tällaista viihtyisää, monipuolista ja lumovoimaista arkea eri-ikäisille asukkaille ja vierailijoille. Pysyvät taideteokset luovat sijaintipaikkaansa ja alueelleen omaa identiteettiä, vahvistavat paikantuntua tai tekevät alueen historiaa tai siihen liittyviä muistoja ja tarinoita näkyviksi.

Unelmien viherympäristöt eli laadukkaasti toteutetut viheralueet tai viherrakenteet ovat myös keskeisessä asemassa kiinnostavan ja puhuttelevan elinympäristön rakentumisessa. Laadukkaan viherrakentamisen lisäksi unelmien viherympäristö kattaa kohtaamispaikkoja, leikkimistä, liikkumista, reittejä tai vaikkapa asukkaiden omia ympäristötalkoita. Taide voi limityä unelmien viherympäristön toteuttamiseen.

Tapahtumat ja muu väliaikainen kulttuuri- tai

taidetoiminta puolestaan tarjoavat eri taustoista tuleville asukkaille tilaisuuksia kohdata yhteisen tekemisen äärellä ja ohjelmassa linjataan, että tällaisia projekteja toteutetaan erityisesti keskusta-alueen ulkopuolisilla paikoilla. Tavoitteena on tukea sellaista toimintaa, jota ei muutoin Kangasalla toteuteta, ja joka ei kuulu olemassa olevaan kulttuurituotantoon. Tapahtumia ja väliaikaista taidetta voidaan järjestää yhteistyössä asukkaiden kanssa tai asukkaiden toiveita ja näkemyksiä kuullen.

Julkisen taideteoksen valmistus sisältää monia vaiheita, joista kaikista on hyvä sopia etukäteen. Tässä hahmottuu Maija Kovarin *Kosken kuulemat* metalliverstaalla. Kuva: Maija Kovari.

KATSE KILPAILUIHIN – KUINKA TAITEILIJAT VALITAAN KANGASALLA

Lumoava Kangasala -ohjelmassa on linjattu myös taiteen hankintamalleista, joita Kangasalla sovelletaan. Taidetta voidaan hankkia suoran tilauksen, kutsukilpailun, rinnakkaisen luonnostilauksen, avoimen taidekilpailun tai portfoliohaun kautta. Ympäristö- ja taidetyöryhmä päättää jokaisessa taidekohteessa käytettävästä hankintatavasta tavoitellen jokaisessa kohteessa parhaiten soveltuvaa ja kustannustehokkainta hankintatapaa. Lähtökohteisesti kilpailutavoista linjataan kunkin vuoden toimenpidesuunnitelmissa. Ohessa on kuvattu erilaisten hankintatapojen ominaispiirteitä ja soveltuvuutta eri tarkoituksiin yleisesti:

Suora tilaus

Nimensä mukaisesti suora tilaus tarkoittaa taiteilijalta tai taitelijaryhmältä suoraan tilattavaa teosta tiettyyn kohteeseen. Teos voi olla jo olemassa oleva tai varta vasten suunniteltu tiettyyn paikkaan. Suoraan tilaukseen ei liity kilpailukuluja, mutta sitä kautta saadaan vain yksi teosehdotus tai toteutusvaihtoehto paikkaan.

Rinnakkainen luonnostilaus

Rinnakkainen luonnostilaus muistuttaa kutsukilpailua, sillä siinäkin tiettyyn kohteeseen pyydetään rajatulta määrältä taiteilijoita teosehdotuksia. Rinnakkainen luonnostilaus ei kuitenkaan ole anonyymi, vaan tilaajalla ja taiteilijoilla on mahdollisuus käydä avointa keskustelua kohteesta ja taiteilija voi halutessaan keskustella ideoistaan tilaajatahon kanssa luonnosprosessin aikana. Taiteilijoilla on useimmiten 2–4 kuukautta aikaa työstää teosehdotuksia.

Taiteen hankintatapa kirjataan vuotuisen toimenpidesuunnitelmaan.

Kutsukilpailu

Kutsukilpailussa ennakkoon rajatulta määrältä taiteilijoita pyydetään anonyymisti luonnoksia tiettyyn kohteeseen. Etuna ovat usein avointa kilpailua pienemmät kustannukset sekä lyhyempi kilpailuaika (yleensä 2–4 kuukautta). Kutsukilpailu soveltuu hankintatapana kohteisiin, joissa kilpailun kohde on selkeä ja rajattu. Kutsukilpailun pohjana on taiteilijan aiempi tuotanto ja se vaatii taiteen asiantuntijan ennakotyötä, jossa haarukoidaan juuri tiettyyn kohteeseen soveltuvia taiteilijoita. Taiteilijat kutsutaan tekemään rinnakkaisia teosehdotuksia ennen lopullisen teoksen valitsemista, jolloin valinnanvaraa on enemmän kuin suorana tilauksena toteutettavassa hankinnassa. Luonnosten tekemisestä taiteilijalle maksetaan palkkio, joka määräytyy suunnittelutehtävän laajuuden mukaan.

Avoim taidekilpailu

Avoimessa taidekilpailussa osallistujien määrää ei ole rajattu ennakkoon, vaan kilpailun kautta kaikki kilpailuehdot täyttävät taiteilijat voivat jättää anonyymisti teosehdotuksia tiettyyn kohteeseen. Avoin kilpailu kestää yleensä 4–12 kuukautta ja kilpailupalkinnoille voi hakea verovapautta Taiteen edistämiskeskukselta. Avoin taidekilpailu on hyvä tapa hankkia taidetta kohteeseen, jossa teosehdotus halutaan valita suuresta joukosta ehdotuksia ja kohteeseen kaivataan paljon erilaisia vaihtoehtoisia ratkaisumalleja. Kilpailun järjestämisessä kuluja aiheutuu kilpailupalkinnoista, mahdollisista viestintäkuluista, valintaraadin jäsenten palkkioista (Suomen taiteilijaseuran nimeämien asiantuntijajäsenten palkkiot), sekä Suomen taiteilijaseuran konsultaatio- ja viestintätyöstä.

Portfoliohaku

Portfoliohaku on avointa taidekilpailua kevyempi ja kustannustehokkaampi hankintamalli, jossa taiteilijat voivat portfolioiden kautta esittää aiempaa tuotantoaan ja työskentelyään, joka voisi soveltua myös haettavaan kohteeseen. Portfoliohaun kautta ei siis saada suoria teosehdotuksia tiettyyn kohteeseen, vaan taiteilijavalinta tehdään taiteilijan aiemman tuotannon perusteella. Portfoliohakumalli on hyvä tapa tavoittaa potentiaalisesti useita kohteesta kiinnostuneita taiteilijoita ja se on myös taiteilijoille kevyempi tapa osallistua julkisen taiteen hakuun, koska se ei vaadi ennakkomateriaalien työstämistä. Portfoliohakuun voi liittyä myös haastatteluvaihe, jolloin valintaraadilla on mahdollisuus syventää portfolioon perusteella muodostunutta kuvaa taiteilijasta. Lisäksi portfoliohakuun voidaan yhdistää myös kutsukilpailuvaihe eli, että portfolioon perusteella osaa hakijoista pyydetään teosehdotuksia kohteeseen. Portfoliohaun kustannukset muodostuvat haun koordinoitustyöstä, mahdollisista viestintäkuluista sekä Suomen taiteilijaseuran hakuohjelman tarkastustyöstä. Portfoliohaku sopii erityisesti pienempiin kohteisiin, joissa taiteeseen käytettävissä olevat määrärahat ovat rajatummalla.

Lue lisää julkisen taiteen hankintamalleista **Suomen taiteilijaseuran oppaasta**.

MITÄ MAKSAA – TEOKSEN HINNAN MUODOSTUMINEN JA RAHOITUSPERIAATTEET KANGASALLA

Julkisen taideteoksen kustannukset koostuvat pääpiirteissään taiteilijan työstä eli teoksen suunnittelusta ja valmistuksesta sekä tuotannon kuluista kuten teoksen materiaalikuluista ja toteutukseen liittyvistä suorista ja välillisistä kuluista. Hankinta- ja valmistamisprosessiin voi liittyä myös erilaisia välillisiä kuluja kuten taidekilpailun valmistelukulut ja kilpailupalkkiot, taidehankkeen koordinoitavuus, teoksen asennus, valaistus ja huolto. Teoksen toteutustekniikka ja materiaalit määrittelevät millä tavalla kustannukset kunkin teoksen kohdalla jakaantuvat.

Kangasalla taidetta toteutetaan ja rahoitetaan Lumoava Kangasala -ohjelman mukaan pääosin kolmella eri tavalla: prosenttiperiaatteen kautta, lumovoimamaksuin sekä itsenäisinä hankkeina. Lisäksi taidehankkeita voidaan rahoittaa muun rahoituksen kuten avustuksien tai apurahojen kautta. Ohessa on kuvattu jokainen rahoitustapa lyhyesti.

Kangasalla taidetta toteutetaan ja rahoitetaan Lumoava Kangasala -ohjelman mukaan pääosin kolmella eri tavalla:

- prosenttiperiaatteen kautta
- lumovoimamaksuin
- sekä itsenäisinä hankkeina.

Lisäksi taidehankkeita voidaan rahoittaa muun rahoituksen kuten avustuksien tai apurahojen kautta. Ohessa on kuvattu jokainen rahoitustapa lyhyesti.

● Prosenttiperiaate

Kangasalan kaupunki on sitoutunut prosenttiperiaatteen käyttöön. Prosenttiperiaatteen mukaan 0,5–1,5 % rakennushankkeen kokonaisbudjetista kohdennetaan taiteeseen. Prosenttiperiaatekohteena voi olla kaupungin oma uudis- tai korjausrakentamisen kohde. Nämä hankkeet huomioidaan Kangasalla teknisen keskuksen investointiohjelmassa.

● Lumovoimamaksut

Lumovoimamaksu koskee kaupungin luovuttamia, yhtiömuotoisia asuintontteja. Maksu koskee erikseen sovittuja alueita ja sitä sovelletaan tällä hetkellä Lamminrahkan alueella. Määrältään lumovoimamaksu on 2 % tontin rakennusoikeuden hinnasta ja siitä sovitaan tontinluovutus sopimuksissa. Maksu talletetaan kulttuuripalveluiden tasetilille, joka toimii ylivuotisesti. Tasetililtä lumovoimatulot tuloutetaan tuloslaskelmaan hankkeiden toteutuneita menoja vastaavasti.

● Itsenäiset taidehankkeet

Lumoava Kangasala -ohjelmassa on määritelty, että hankkeet, jotka sijoittuvat muualle kuin kaupungin investointeihin tai aluerakentamiseen käsitellään ns. itsenäisinä hankkeina. Itsenäiset hankkeet rahoitetaan kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden kautta, minkä lisäksi lumovoimamaksuista on mahdollista ohjata 5 % itsenäisiin hankkeisiin. Nämä voivat olla taidetta, laadukasta viherympäristöä, väliaikaista taidetta tai tapahtumia julkisessa tilassa eli hankkeita, joita on mahdollista toteuttaa nopeallakin aikataululla eri tahojen aloitteiden ja tarpeiden mukaan.

Teoksen tekniikka määrittelee millä tavalla kustannukset kunkin teoksen kohdalla jakautuvat.

Teoksen valmistuskustannuksien lisäksi taiteessa mak-
saa valmistelu, kilpailut, koordinoitavuus, asennus, valaistus
ja huolto sekä tietenkin taiteilijapalkkio. Kuvassa Seela
Petran *Sinä päivänä* -teos saa töhryiltä suojaavan
laminoinnin pintaansa. Kuva: Ella Tommila / EMMA –
Espoon modernin taiteen museo

SOPIMUKSET – KUINKA YHTEISTYÖSTÄ SOVITAAN TAITEILIJOIDEN KANSSA

Ennen varsinaista toteutussopimusta, tilaaja ja taiteilija sopivat teoksen luonnoksen tekemisestä luonnossopimuksella. Kuitenkin kutsuja avoimissa kilpailuissa kilpailuehdotus toimii teosluonnoksena, jolloin kilpailuohjelma muodostaa luonnossopimuksen. Taiteilijan luonnoksen tulee sisältää kuvaus teoksen ilmeestä, perustiedot teoksen teknisestä toteutuksesta sekä kustannusarvion teoksen materiaali- ja toteutuskuluista ja taiteilijapalkkiosta. Tilaajan on puolestaan toimitettava taiteilijalle luonnoksen tekemistä varten oleelliset aineistot. Luonnosvaihe on tilaajalle verrattain edullinen sillä luonnospalkkiot ovat julkisessa taiteessa tyypillisesti 3000–5000 euroa per luonnos. Luonnokset kannattaa siis tilata jo hankkeiden valmisteluvaiheessa.

Kun tilaaja on hyväksynyt luonnosehdotuksen, laaditaan toteutussopimus, jossa sovitaan toteutuksen aikataulusta, vastuunjaosta tilaajan ja taiteilijan välillä liittyen mm teoskuljetuksiin, asennukseen ja vakuutuksiin. Lisäksi toteutussopimuksessa sovitaan tekijänoikeuksista sekä teoksen dokumentaation käyttöoikeuksista, teoksen tavoitellusta elinkaaresta ja laskutus- käytännöistä

Yllä: Teosehdotuksista kannattaa tilata luonnos, josta selviää yksiselitteisesti teoksen muoto ja sisältö. Myöhemmissä tarkennusvaiheissa käydään läpi valitun teoksen yksityiskohtia ja teknisiä ratkaisuja. Tässä Seela Petra teoksensa luonnosvaiheen pienoismallin äärellä. Kuva: Ella Tommila / EMMA – Espoon modernin taiteen museo

Vasemmalla: Sopimuksessa määritellään myös, kuka tekee teoksen asennuksen ja millä aikataululla. Usein tilaajan tehtävä on valmistella teospaikka, esim. valamalla perustukset. Kuvassa asentaja kiinnittää Seela Petran teososia paikalleen. Kuva: Ella Tommila / EMMA – Espoon modernin taiteen museo

HUOLTO JA ELINKAARI – KUINKA TEOSTEN ILME SÄILYY JULKISESSA TILASSA

Teoksen elinkaarella tarkoitetaan teok-selle toteutusvaiheessa sovittua aikaa, jonka teok-sen on tarkoitus olla paikoillaan. Teoksen elin-kaarta sovittaessa määritellään reunaehdot, joiden puitteissa teos on mahdollista poistaa paikoiltaan, eli julkisen teoksen ei tarvitse kes-tää ikuisesti. Teoksen huolto tähtää teoksen aiotun ilmeen ylläpitoon sen elinkaaren loppuun saakka.

Pysyväksi tarkoitettujen teosten huollosta ja ta-voitellusta elinkaaresta sovitaan osana teoksen hankintaprosessia. Teoksen toteutussopimuk-seen kirjataan teoksen huoltoon liittyvät asiat sekä minkä tahon vastuulla teoksen huolto on. Lähtökohtaisesti Kangasalla pysyvät taidete-okset tulevat Kangasalan kaupungin omistuk-seen ja kaupunki myös vastaa teosten kunnosta ja huollosta. Mikäli teos tulisi muun tahon omis-tukseen, tämän tahon tulee vastata teoksen huollosta. Pysyvän teoksen valmistumispro-cessin yhteydessä taiteilija laatii teokselleen huoltokirjan, jonka tavoitteena on mahdollistaa teoksen ylläpito niin että se pysyy koko elin-kaarensa ajan siinä ilmeessä kuin mihin se on suunniteltu. Huoltokirjaan sisältyy vähintään seuraavat tiedot:

1. Taiteilijan nimi ja yhteystiedot
2. Teoksen perustiedot (kuten sijainti)
3. Kirjallinen yleisluonnehdinta teoksesta
4. Visuaalinen dokumentaatio (valokuvat valmiista teoksesta)
5. Kuvaus teoksen materiaaleista ja valmistusprosessista
6. Huollon tavat ja elinkaari
7. Teoksen toteutukseen osallistuneet tahot yhteystietoineen.

Huoltokirjan liitteeksi on hyvä koota mahdol-liset piirustukset sekä tarpeen mukaan esi-merkik-si teoksessa käytettyjen materiaalien tuote-esitteitä tai tarkempia materiaalitieto-ja. Kaupunki hyväksyy huolto-ohjeen teoksen huollon pohjaksi joko sellaisenaan tai taiteilijan kanssa sovittavin tarkennuksin.

Taiteen huolto on aina teoskohtaista. Siihen vaikuttaa teoksen materiaalit ja sijainti. Tässä kuivassa pyöräparkkihallissa Espoossa Seela Petran *Sinä päivänä* -teos. Kuva: Ella Tommila / EMMA – Espoon modernin taiteen museo

Kaupunkitilaa suunnitellaan ja rakennetaan asukkaille, joten heidän kuulemisensa on tärkeää.

MEIDÄN TAIDETTA – ASUKASOSALLISUUS OSANA LUMOAVAA KANGASALAA

Kangasalan kaupunkistrategiassa 2025 on määritelty visio *Hyvinvoiva ja kehittyvä kesäpäivän kulttuurikaupunki: Osallistuva kaupunkilainen, osallistava kaupunki*. Myös *Lumoava Kangasala* -ohjelma edistää arjen elinympäristön elämyksellisyyttä ja tukee asukkaiden alueella viihtymistä. Kuten ohjelmassa todetaan: ”osallisuuden tulee olla jollakin tavalla läsnä kaikissa ohjelman hankkeissa.” Viihtyminen luo kaupunki-identiteettiä, sitoutumista alueeseen, yhteisöllisyyttä sekä tarjoaa tilaisuuksia osallistumiselle.

Kaupunkitilaa rakennetaan ja suunnitellaan asukkaille. Asukkaiden osallistuminen oman asuinalueensa tai kaupunkinsa palveluiden kehittämiseen on tärkeää, sillä heillä on arvokasta paikallistietoa siitä, miten tilat tai palvelut käytännössä toimivat tai miten niitä voisi parantaa. Julkisen taiteen yhteydessä osallistaminen tarkoittaa siis tilan, teoksen tai palvelun tulevien kokijoiden tai käyttäjien kuulemistä ja asukkaiden ideoiden, näkökulmien tai kommenttien huomioimista osana toteutusprosessia. Taiteilijalle asukkaiden näkemykset, paikkaan liittyvät muistot tai tarinat voivat olla merkityksellistä taustatietoa taideteosta

suunniteltaessa. Asukkaiden kuuleminen voidaan toteuttaa monella tavalla kuten erilaisilla kyselyillä, ideointityöpajoilla tai vaikkapa esittelykierroksilla. Suoraviivaisimmillaan kuuleminen on kaavoituksesta tuttua mallia, jossa suunnitelmat asetetaan nähtävillä ja kutsutaan kaupunkilaisia tutustumaan niihin. Mielekäs osallistaminen julkisen taiteen kentällä on kuitenkin mahdollista myös monin muin tavoin!

Kangasalan julkisen taiteen hankintaprosessien yhteydessä mietitään tapauskohtaisesti millaiset osallistamistavat sopivat juuri tiettyyn kohteeseen. Esimerkiksi julkisen taiteen hankintojen yhteydessä asukkailla voidaan järjestää äänestys siitä, mihin paikkaan taidetta alueella tarvittaisiin tai äänestys kahden tai useamman teosehdotuksen välillä, joista yleisö saa valita mieleisensä. Osallistumiskeinojen on oltava hyvin suunniteltuja ja kynnystä osallistumiseen tulee pyrkiä madaltamaan, jotta ei tavoiteta vain jo valmiiksi aktiivisia asukkaita. Osallistumisen tapoja voidaan suunnitella eri ryhmille sopivaksi; esimerkiksi nuoria tavoitetaan todennäköisesti helpommin verkkosisältöjen kautta, kun taas varttuneemmalle väelle perinteiset asukasillat tai paperiäänestys voi olla toimivampi tapa. Asukkaiden näkemyksiä voidaan kartoittaa osana isompia tapahtumia.

Esimerkiksi Lamminrahkassa on tulevina vuosina tarkoitus toteuttaa ns. Yleisön pyynnöstä -teos, jonka sijaintipaikkaan ja teemaan asukkaat pääsevät vaikuttamaan. Näin asukkailla on konkreettinen mahdollisuus vaikuttaa oman elinympäristönsä rakentumiseen ja suhde tulevaan teokseen syvenee, kun sen sijaintiin tai temaattisiin lähtökohtiin on päässyt itse mukaan vaikuttamaan. Yhteisölliset taiteen muodot puolestaan tarjoavat mahdollisuuden konkreettisesti osallistua taiteen tekemiseen, jolloin oman tekemisen kautta kokemus taiteesta muuttuu. Ammattitaiteilijan johdolla toteutetut yhteisölähtöiset taideprojektit mahdollistavat kohtaamisia yhteisen tekemisen äärellä.

Asukaslähtöisessä kaupunkikehittämisessä ja julkisen taiteen prosesseissa myös saavutettavalla ja helposti lähestyttävällä viestinnällä on korostunut merkitys. Taideteosten taustoitusta esimerkiksi nauhoitettujen taiteilijahaastatteluiden, podcastien tai ymmärrettävästi kirjoitettujen sosiaalisten median postausten kautta tekee taidetta tutuksi ja saavutettavammaksi eri taustoista tuleville asukkailla. Myös taidehankkeiden etenemisestä on hyvä viestiä etupainotteisesti ja avata hankintaprosesseja kiinnostavilla keinoilla laajemmalle yleisölle.

Asukkaiden näkemyksiä voidaan kartoittaa esimerkiksi työpajoin ja kävelykierroksin, kuten tehtiin Mikkelin taideohjelman laatimisen yhteydessä. Kuva: Karoliina Paappa.

Osallistumiskeinojen on oltava hyvin suunniteltuja ja kynnystä osallistumiseen tulee pyrkiä madaltamaan, jotta ei tavoiteta vain jo valmiiksi aktiivisia asukkaita.

Mitä on kuratointi? Mitä eroa on modernilla taiteella ja nykytaiteella? Tällä sanastolla otat taidetermit haltuun ja puhut pian taiteesta kuin ammattilainen!

SANASTO – OPAS JULKISESTA TAITEESTA PUHUMISEEN

Abstrakti eli ei-esittävä taide ei jäljittele tai kuvaa mitään silmälle näkyvää kohdetta.¹

Ihmisen **aistit** – näkö-, kuulo-, maku-, haju-, tunto- ja tasapainoaisti – mahdollistavat taiteen kokemisen. Aistit kehittyvät jo lapsena toimimaan yhdessä, ja havainto koostuu monen aistin yhdessä muodostamasta kokonaiskuvasta. Moniaistisuus on myös keskeinen tapa lähestyä nykytaidetta. Toisinaan teoksia voi katsomisen lisäksi esimerkiksi tunnustella, kuunnella, haistella ja jopa maistella.¹

Ammattitaiteilija tekee taidetta työkseen. Koulutuksen ja kokemuksen kautta saadun osaamisen avulla ammattitaiteilijalla on valmiudet suunnitella ja toteuttaa teos, joka ottaa huomioon monipuolisesti mm. materiaalien kestävyiden eri olosuhteissa ja teoksen sijaintipaikassa, aiheen sisällöllisen kestävyiden, sekä sen, kuinka aihe on käsitelty aiemmin. Ammattitaiteilijan teoksella on paremmat valmiudet kestää aikaa. Valtaosalla ammattitaiteilijoista on kuvataiteesta tutkinto, mutta osa on saanut koulutuksensa jollain muulla alalla.

Esitystaide on nykyteatterin ja performanssin välimaastossa vaikuttava taiteen laji. Termi on otettu käyttöön 2000-luvulla, ja sitä käytetään enenevässä määrin kuvaamaan tämän ajan esitysmuotoista taidetta. Esitystaiteelle on tyypillistä yleisökontakti, käsitteellisyys ja elämyksen

korostaminen. Esitystaiteen, performanssin, nykyteatterin ja nykytanssin rajat ovat häilyvät, ja nämä taidemuodot lainaavat toinen toisiltaan. Nykyteatterille on tyypillistä draaman hylkääminen: esitykset eivät perustu kertomukseen, jossa on alku, keskikohta ja loppu. Tavoitteena on pikemminkin määritellä yhä uudelleen, mitä teatteri voi olla.¹

Graffiti on alkuperäiseltä merkitykseltään ilman lupaa julkiseen seinäpintaan toteutettu kuvio tai piirros. Myös luvallisen seinämaalaustaiteen juuret ovat graffitikulttuurissa. Nykymuotoinen graffiti on saanut vaikutteita etenkin hip hop -kulttuurista (ks. muraali).

Infrarakentaminen termillä tarkoitetaan infrastruktuurin, kuten esimerkiksi liikenneväylien, piharakenteiden ja kunnallistekniikan rakentamista. Myös infrarakentamisessa voidaan käyttää prosenttiperiaatetta.²

Installaatio on tilaan rakennettu taideteos, joka voi koostua esimerkiksi arkisista esineistä, valosta, äänestä ja videoprojisoinneista; esitysinstallaatiossa myös ihmisistä. Installaation osat voivat olla toisistaan irrallisia ja edustaa erilaisia taiteen muotoja, mutta niitä yhdistää jokin tema, ajatus tai tavoite.¹

Integroitu taideteos on tavalla tai toisella kiinteä osa sitä ympäristöä, johon se on toteutettu. Teos voi olla osa rakenteita esimerkiksi toteutumalla osana seinän pintarakennetta, tai katukiveyksen kuviointia. Toisinaan teos voi korvata

jotakin kalustetta tai muuta julkisen tilan rakennetta siten, että teoksella on jokin lisäfunktio. Esimerkiksi, että teosta voi käyttää myös kaiteena, jolloin teos voi korvata tavalisen kaiteen.

Julkinen taide on julkisella paikalla, joko ulkona tai sisällä, olevaa taidetta. Julkisen taideteoksen voi rahoittaa niin valtio, kunta kuin yksityinen taho. Julkinen taideteos voi olla rakennuksista erillinen (esim. jalustalla oleva veistos) tai rakennuksiin integroitu (esim. seinämaalaus).⁴ Julkinen taide voi olla ajallisesti sekä pysyvä että väliaikainen osa kaupunkitilaa (kts. pysyvät ja väliaikaiset teokset).

Katutaide on nimensä mukaisesti erityisesti katutilassa ja muissa ulkotiloissa olevaa julkista taidetta. Se liittyy graffititaiteeseen, mutta kattaa laajemman taidevälineiden kirjon. Katutaidetta voivat olla julkisen tilan installaatiot, tarrateokset, graffitit, neulegraffitit, sapluunatyöt ja vaikka liisteröidyt paperiteokset tai jopa projisoinnit. Katutaide käy usein keskustelua siitä, kuka hallitsee julkista tilaa ja sitä voidaan tehdä myös ilman virallista lupaa.

Käsitetaiteen teoksen fyysinen olomuoto saattaa olla lause paperilla tai kiillotettu alue lattiassa. Taide-esine puuttuu ehkä kokonaan. Tärkeintä on ajatus, joka saa katsojan mielen askartelemaan. Käsitetaide korostaa taiteen aktiivista vastaanottamista ja tulkitsemista. Se pyrkii haastamaan kokijansa ajattelu- ja havainnointitapoja sekä käsityksiä tiedosta ja todellisuudesta. Käsitetaiteen kukoistuskautta oli 1960- ja 70-lukujen vaihe, mutta sen perinne vaikuttaa taiteessa edelleen.¹

Maataiteessa maan muotoja, puiston maisemaa tai irrallaan olevia orgaanisia materiaaleja kuten oksia tai kiviä käytetään ja muokataan taiteen materiaalina. Maataide syntyi 1960- ja 1970-luvuilla osana käsitetaiteen laajempaa esiin nousua.

Materiaalivalinnan nykytaiteessa ratkaisee, millaista vaikutusta taiteilija tavoittelee. On vaikea keksiä, mistä aineista ei voisi tehdä taidetta. Peililasi, tuhka, taikina tai veri taiteen raaka-aineena synnyttää hyvin erilaisia elämyksiä. Toiset teokset ovat aineettomia. Teos voi olla valoa tai ääntä tai toisaalta pelkkä idea, suunnitelma tai ohje. Moni mediataiteen teos on muodoltaan tiedosto.¹

Mediataiteen teosmuotoja ovat esimerkiksi videoteokset, ääniteokset, mediaperformanssit, multimediateokset, pelit ja verkkoteokset. Mediataide käyttää välineenään sähköistä mediaa, mutta yhdistää siihen usein myös muita elementtejä. Esimerkiksi tilaan rakennettu videoinstallaatio voi sisältää videoprojisoiteja sekä erilaisia esineitä ja rakenteita. Sähköinen media on monelle taiteilijalle paitsi työväline myös teosten aihe ja materiaali. Taiteilijat käsittelevät taiteessaan medioihin ja mediakulttuuriin liittyviä teemoja. Nykyisin virtuaalisen ja lisätyn todellisuuden tekniikat mahdollistavat digitaalisten kerrosten luomisen osaksi perinteistä fyysistä tilaa.¹

Modernilla taiteella arkikielessä tarkoitetaan kaikkea nykyaikaista, mutta taiteessa sanalla on erityinen merkitys. Moderni taide on kattokäsite useille taiteellisille liikkeille

ja tyyleille, jotka ajoittuvat noin 1860–1960-luvuille. Modernismi on tätä jaksoa kuvaava taidekäsite. Nykytaide määrittyy monessa mielessä modernismia vasten. Nykytaiteilijat ovat hylänneet modernin taiteen ihanteet, mutta toisaalta moni heistä lainaa, kommentoi ja arvioi uudelleen modernia kuvakieltä. Teokset saattavat näyttää ulkoisesti samalta kuin moderni taide, mutta niiden lähtökohdat ovat toiset.¹

Muraali eli seinämaalaus on seinäpintaan toteutettu, usein koko seinäpinta-alan peittävä maalaus.

Nykytaide on oman aikamme taidetta, sitä mitä taiteilijat tekevät juuri nyt. Nykytaiteen alku sijoitetaan usein 1960-luvulle, vaikka käsitykset ajankohdasta vaihtelevatkin. Nykytaidetta on usein vaikea arvioida samoilla kriteereillä kuin vanhempaa taidetta, esimerkiksi kauneuden tai taidokkuuden perusteella. Teoksen juju saattaa piillä aivan muualla kuin teoksen ulkonäössä. Se voi olla oivallus, tapahtuma tai tunne, jonka teos saa aikaan.¹

Paikkasidonnainen taide taide on suunniteltu tiettyyn tilaan tai paikkaan. Se ottaa huomioon paikan luonteen, historian, nykyisyyden, käyttäjät ja käyttötarkoituksen. Paikkasidonnaista teosta ei voisi esittää juuri samassa muodossa missään muualla. Teos voi esimerkiksi kommentoida ympäristöään, olla eri mieltä tai muuttaa tilanjoksikin aivan muuksi. Paikkasidonnaiset teokset ovat usein muodoltaan installaatioita, mutta ne voivat olla myös esimerkiksi performansseja tai yhteisötaideteoksia.¹

Performanssi on esittävän taiteen muoto, joka voi yhdistää erilaisia ilmaisutapoja. Lähtökohtana on usein taiteilijan kehollinen läsnäolo, tila ja aika. Performanssissa taiteilija voi esimerkiksi reagoida ympäröivään tilaan tai käyttää audiovisuaalista tekniikkaa osana esitystä. Performanssi voi olla väärin käyttäytymistä, paikan merkitsemistä, häiriö maisemassa, keskustelua, itkua tai ihan vain olemista. Performanssi on ainutkertainen tapahtuma tietyssä paikassa tiettyyn aikaan, mutta monet performanssit ovat tulleet tutuksi suurelle yleisölle niistä tehdyn dokumentaation kautta.¹

Prosenttiperiaate on periaatteellinen päätös käyttää osa rakennushankkeen määrärahasta taiteeseen. Perinteisen määritelmän mukaan prosenttiperiaate tarkoittaa, että noin 1 % rakennushankkeen budjetista käytetään taiteeseen. Periaatteen toteuttamiseksi on nykyään useita rahoitusmalleja. Prosenttiperiaate toteutuu useimmiten kunnan kaavoitus- tai rahoituspäätöksenä. Se voidaan esimerkiksi asettaa tontinluovutuksen ehdoksi. Prosenttiperiaate soveltuu niin uudisrakentamiseen, peruskorjauksiin ja täydennyseräntämiseen kuin infrarakentamiseen.²

Prosenttiperiaate kunnan julkisessa rakentamisessa Kunnan tekemän päätös käyttää tietty osa, yleensä 1 %, julkisen rakentamisen ja peruskorjauksen kustannuksista taiteeseen. Suomen suurista kaupungeista prosenttiperiaatetta noudattavat järjestelmällisesti tällä hetkellä Helsinki, Oulu ja Hämeenlinna.² Myös Kangasalla prosenttiperiaatetta käytetään yhtenä julkisen taiteen rahoittamismallina.

Prosenttitaide on synonyymi prosenttiperiaatteelle. Prosenttiperiaatteella toteutetusta taiteesta käytetään joskus sanaa prosenttitaide tai prosenttitaideos.²

Pysyvien ja väliaikaisten teosten välinen raja on häilyvä. Väliaikaisen teoksen kesto voi vaihdella muutamista hetkistä päiviin, viikkoihin tai kuukausiin. Pysyvien teosten elinkaareksi sovitaan tyypillisesti vähintään 15 vuotta. Jokainen julkiseen tilaan sijoittuva teos ja sen huolto on suunniteltava siten, että teoksen on mahdollista kestää sille suunnitellussa ilmeessä koko teoksen esilläolon ajan.

Rahastomalli on taidehankkeen rahoitustapa, jossa alueen (esim. asuinalueen) rakennuttajilta kerätään määrätty osa rakennuskustannuksista yhteiseen rahastoon. Rahastosta voidaan rahoittaa pysyvien ja väliaikaisten taideteosten lisäksi myös erilaisia kulttuuritapahtumia.²

Soveltava taide on taidetta, joka palvelee myös käytännön tarkoituksia tai toimii osana muita aloja, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita.²

Taideasiantuntija (myös: taidekoordinaattori tai -konsultti) on henkilö tai taho, joka nivoo taidehankkeen osaksi rakennushanketta. Taideasiantuntija toimii välittäjätahona ja yhdyssiteenä hankkeen osapuolten välillä. Työn tarve ja laajuus suhteutetaan hankkeen kokoon.³

Taidehanke julkisen taiteen yhteydessä tarkoittaa teoksen tilaamista taiteilijalta tai taiteilijoilta tiettyyn rakennuskohteeseen tai laajempaan hankkeeseen niin, että työ käsittää teoksen suunnittelun ja toteutuksen.

Taidekilpailu eli kuvataidekilpailu käynnistyy, kun kahdelta tai useammalta taiteilijalta pyydetään samanaikaisesti ehdotusta samasta kuvataiteellisesta suunnittelukohteesta. Kuvataiteen alan kilpailut järjestetään yhteistyössä Suomen Taiteilijaseuran tai sen yhden tai useamman jäsenjärjestön kanssa. Kilpailussa noudatetaan Suomen Taiteilijaseuran kilpailusääntöjä, mikä on edellytys sille, että Suomen Taiteilijaseuran jäsenjärjestöjen (Muu ry, Suomen Kuvanveistäjäliitto, Suomen Taidegraafikot, Taidemaalari-liitto, Valokuvataiteilijoiden liitto) jäsenet voivat ottaa osaa kilpailuun tai toimia sen palkintolautakunnan jäsenenä. Valtion taideteostoimikunnan järjestämässä kilpailussa noudatetaan sen omia sääntöjä. Kuvataidekilpailuiden järjestämisessä neuvontaa antaa Suomen Taiteilijaseuran lakimies.²

Taidevelvoite tontinluovutusehdoissa on taidehankkeiden rahoitusmalli, jossa kunta päätöksellään asettaa tontinluovutuksen ehdoksi, että rakennuttaja hankkii osalla rakennuskustannuksista taidetta. Tällöin kunnan tekemän prosenttiperiaatepäätöksen toteuttaminen siirtyy rakennuttajalle. Toimintamallia on toteutettu Suomessa muun muassa Helsingin Arabianrannan ja Joensuun Penttilänrannan asuinalueiden rakentamisessa.²

Taiteesta rakennetussa ympäristössä puhutaan, kun tarkoitetaan kaikkia rakennetussa ympäristössä eli rakennuksissa, kaupunkikeskustoissa, viheralueilla ja liikenneväylillä olevia taideteoksia.²

Taiteilijapankki Taiteilijapankki (tai taidepankki) tarkoittaa sähköistä alustaa, johon taiteilijat voivat jättää tietonsa tai portfolionsa tilaajan yhteydenottoa varten. Taiteilijapankin voi perustaa esimerkiksi kunta rakenteilla olevaa asuinalueita varten. Taiteilijapankkia ei voi käyttää luonnosten pyytämiseen taiteilijoilta kyseiseen suunnittelukohteeseen ilman erillistä luonnoskorvausta. Huomioitavaa on myös, että kun kahdelta tai useammalta taiteilijalta pyydetään samanaikaisesti ehdotusta samasta kuvataiteellisesta suunnittelukohteesta, on kyse taidekilpailusta (ks. taidekilpailu).³

Tilataide on yleiskäsite, jolla tarkoitetaan tiettyyn tilaan tehtyä taidetta. Tilataidetta voidaan tehdä rakennusten sisälle tai ulkotilaan. Tilataideteokset voivat olla hyvin vaihtelevia ja sisältää erilaisia elementtejä, mutta useimmiten tilataiteeseen liittyy ajatus taideteoksesta tilana eli, että teoksen kokijalla on mahdollisuus astua taideteoksen muodostamaan tilaan.

Vuorovaikutteisuus liittyy nykytaiteen olemukseen, johon kuuluu ajatus aktiivisesta teoksen ja katsojan kohtaamisesta. Voi sanoa, että taideteos saa merkityksen tai toteutuu vasta katsojan ja teoksen kohdatessa. Toisinaan katsoja vaikuttaa teokseen omalla toiminnallaan – laukaisemalla lii-

ketunnistimen, painamalla nappia, tarttumalla ohjaimeen. Vuorovaikutusta tapahtuu myös toisten taiteen katsojien kanssa. Yhteinen kokemus taiteen äärellä tai keskustelussa syntyvä tulkinta saattaa tuoda teokseen aivan erilaisia merkityksiä kuin yksinäinen pohdiskelu.³

Ympäristörakenne on muun kuin ammattitaiteilijan toteuttama maisemallinen elementti, jossa voi olla taiteellisia piirteitä tai muutoin tavallista laadukkaampaa ympäristösuunnittelua. Rakennustuoteteollisuus RTT ry sekä Puutarhaliitto ry valitsevat vuosittain vuoden ympäristörakenteen edistäen ja tuoden näin esiin hyvää maisemasuunnittelua.

Ympäristötaiteella tarkoitetaan perinteisesti luontoon tehtyjä teoksia, kuten maataidetta ja tilataidetta. Nykyään termillä tarkoitetaan usein tämän lisäksi myös taidetta rakennetussa ympäristössä.³

Äänitaideteoksen keskiössä on ääni. Julkisessa tilassa äänitaideteos voi olla vaikkapa puiston puihin asennettu ja kaiuttimia, joista kuuluu ääniä, esimerkiksi puhetta tai musiikkia. Äänitaideteokseen, kuten muihinkin mediataideteoksiin, on mahdollista liittää myös ihmiseen reagoiva elementti. Teos voi esimerkiksi käynnistyä, kun liiketunnistin havaitsee paikalle saapuneen ihmisen.

1 Kiasma, Nykyaiteen sanasto. Viitattu 14.9.2021
<https://kiasma.fi/nykyaiteen-sanasto/>

2 Suomen Taiteilijaseura – Prosenttiperiaate.fi Viitattu 12.8.2018.
<http://prosenttiperiaate.fi/kasitteet>

3 Rakennustieto. RT 01-11147, Taide rakennushankkeessa.
<https://rakennustietokauppa.fi/rt-01-11147-taiderakennushankkeessa.-2014-/111054/dp>

Havainnekuva Lammin-
rahkan pääkadulta. Kuva:
Arkkitetoimisto NOAN

**Muutokset
toimenpide-
suunnitelmassa
mahdollisia!**

***Tervetuloa mukaan luomaan
lumovoimaista kaupunkia!***